

ÖTVEN ÉVE TÖRTÉNT

HÁROM VÁLASZTÁS

ADATOK KÁROLYI MIHÁLY POLITIKAI PÁLYAKEZDÉSÉHEZ

Károlyi Mihály az ötven évvel ezelőtti első Magyar Népköztársaság eszmei és politikai vezetője néhány éve itthon van már hazájában. A kétszer is emigrációba kényszerült egykori köztársasági elnöknek már csak hamvait — miként Kossuthét és Rákócziét — hozhatta haza 1962 tavaszán az ország. Hamvaival együtt hazatért haladó szellemiségű életműve is, amelyet a hosszú távollét alatt elég sok méltánytalaság ért. Ezek túlnyomó része ma már a múlté. Kiadók, szerkesztők, a társadalomtudományok tollforgatói és nem utolsósorban felesége sok mindent pótoltak és helyrehoztak az azóta eltelt időben a korábbi sérelmekből és mulasztásokból. Megjelent emigrációban született írásainak kétkötetes gyűjteménye (1964), s az *Egész világ ellen* c. memoárja is hozzáférhetővé vált a hazai olvasó számára (1965). E művek egyértelműen kedvező fogadtatásban részesültek. Hatásuk magas recenziókban és esszékben gyűrűzött tovább. Mindez együttvéve egy, ma már többé-kevésbé kialakult, méltó Károlyi-kép létrejöttét eredményezte. Mindenki, aki felelősséget érez nemzeti köztudatunk reális irányú fejlődéséért, örülhet ennek, mint a demokratikus hagyományokban túl gazdag magyar múlt egy igen becses territóriumának. A több éve zajló folyamatnak, amelynek a reális Károlyi-portré kialakítása csak egyik eredménye, ebben a tekintetben vannak nem ennyire megnyugtató jelenségei is. Mindjárt a legfontosabb az, hogy — bármennyire is paradoxul hat e megfogalmazás — jelenleg csaknem kizárólag magától Károlyitól (emlékirataiból, emigrációs írásaiból) tudjuk mindazt, amit Károlyiból ismerünk. (Károlyi Mihályné idén megjelent visszaemlékezése e vonatkozásban kiegészíti férje művét, amiért is a „saját” művek közé sorolható.) Igen értékesek és hitelesek ezek az ismeretek. Az előbbi kategorikus megállapítást nem is valóság hitelük bizonyítására tettük, inkább egy elég nagy hiányra szeretnénk vele felhívni a figyelmet. Nevezetesen arra kívánunk utalni, hogy a szaktudományok művelői — egyetlen kivétellel — a fentebb említett írások mellett mindmáig nem adtak közre a Károlyi-életutat s életművet, illetve annak egyes szakaszait részleteiben feltáró monográfiát, tanulmányokat, de még kisebb cikkeket sem. Károlyi Mihály szerepének és a vele kapcsolatos történelmi eseményeknek az értékelése így hovatovább kétsíkú lesz. Van egy a társadalmi közgondolkodásunkba mindinkább beivódó pozitív Károlyi-képünk, de hiányoznak az azt elmélyítő s a dolgok természetéből folyóan árnyaló szaktanulmányok. A magyarországi polgári demokratikus forradalom jubileumán bizonyára lényeges, az eddigi választásokat legalább részben pótló változások lesznek e téren is. Ez mindenekelőtt Hajdu Tibor 1918-at tárgyaló monográfiájától s az alkalmi pályázatoktól várható. Persze az is világos, hogy mindez nem lehet kampányfeladat, s az évforduló-ünneplés körülményei minden kutatásra s publikációra sarkalló hatásuk mellett sem alkalmasak arra, hogy valamennyi hiány pótlását lehetővé tegyék. Mindenesetre megindíthatnak egy folyamatot, amely végeredményben — ha évek múltán is — meghozza eredményét.

*

E sorok írója, aki a magyar választási rendszer történetének kutatása révén lépett át e rövidke tanulmány erejéig a köztörténet témájával határos területre, jelen helyen Károlyi Mihály politikai pályakezdetének három választás köré csoportosított történetét és a fiatal politikus nézeteit kívánja bemutatni.

Károlyi *Egy egész világ ellen* c. emlékirata II. fejezetében (*Belépésem a politikába*) számol be életének e szakaszáról. „Politikai pályám kezdetét — írja a fejezet első

mondatában — 1909-től számítom, amikor az Országos Magyar Gazdasági Egyesület elnöke lettem.” Ezzel nyilván azt akarta nyomatékosan aláhúzni, hogy korábbi fellépéseit csupán jelentéktelen előcsatározásoknak tartja. Allítását bizonyítandó enyhén gúnyos hangon ír első képviselőjelöltségéről, amelyet ellenére mi sem szeretnénk jelentőseknek feltüntetni, mint amilyeneknek két évtized múltán maga tartotta. E fellépés a Szilágy vármegyei zilahi választókerületben a Széll-féle választások idején, 1901 őszén történt. (Az emlékirat müncheni kiadásában szereplő 1902 nyilván tollhiba, amit az újabb megjelenéskor szerencsés lett volna legalább jegyzetben helyreigazítani.)

Az egykori Partiumban fekvő kerületet két részből alkotta meg az 1848-as törvényhozás. Zilah városához, amely korábban az erdélyi diétára önálló követküldési joggal rendelkezett, a krasznai járás községeit is odacsatolták, aminek évtizedekre nyúló békétlenség lett az eredménye. Igaz, a dualizmuskori választások egyébként is bővelkedtek visszaélésekben. Talán azért írt az irodalomtörténetben jól ismert vicinális hitelap oly nagy megelégedéssel a közelgő választások előtti kivételes nyugalomról. „Csend van a vármegyében mindenütt” — írta a cikkíró. „A mezők száncsallattal telített levegője s a szorgalmas munka foglalja el népünket és nem a politika... A mai nemzedék már csak akkor politizál, ha van mit innia. Mivel ez az óhajtott körülmény a mai viszonyok között csak ritkán fordul elő: a magyar lemondott ősi virtusáról. Jól is tette... Aki nagyon is szívére vette a haza sorsát: véres fejfel, betört orral documentálta hazafiúi érzelmektől dagadó keblének szörnyű viharzását. Hajh, az elvek harca bottal jár!... Most nyugodt a mi népünk, mint a somjai Keselyűs, mint a zilahi Észak és a nagyfalusi Csicsó, vagy talán a képviselőjelölteknek jött meg az eszük? Ez sem lehetetlen, különösen mióta az összeférhetlenségi dogmák [nyilván az 1901:XXIV. tc.] megtépdelték a politikai láthatár peremét. Ki az ördög áldoz olyan tisztességért vért (bort) és életet (pénzt), amellyel más tisztesség (bank-, részvénytársaság, vasútigazgatóság stb.) össze nem egyeztethető.” (Érős: *Az országgügyi képviselők választása előtt*, Szilágy, 1901. júl. 21.) Hogy a közelgő választások valóban kedvezőbb előjelekkel indulhatnak, arra a purifikációt hirdető kormány ígéretei s az említett összeférhetlenségi törvény mellett a kúriai választási bíraskodás bevezetése (1899:XV. tc.) is reményeket keltett.

Az ellenzéki Függetlenségi Párt már 1901. augusztus 20-án jelölte a krasznai születésű Lengyel Zoltánt, míg a kormányzó a Szabadelvű Párt zilahi „szervezkedő értekezlete” 1901. szeptember 17-én, nyilván felsőbb instrukcióra, a politikában akkor még teljesen ismeretlen huszonhat esztendő Károlyi Mihálynak ajánlotta fel a mandátumot. A fiatal kormánypárti jelölt 1901. szeptember 25-én érkezett Zilahra, ahol a krasznai járásban tett körútját is beleértve, három napig tartózkodott. Választási programja nem volt különösebben egyéni. Egyrészt elkötelezte magát Széll Kálmán mellett, másrészt „szigorúan ragaszkodott” szellemi tutora, gróf Károlyi Sándor gönci leveléhez. Ez — mint a szakirodalomból jól ismert — a magyar közép- és nagybirtokosság *agrárius* csoportjának követeléseit tartalmazta. Választási beszédében Károlyi Mihály is szólt a hitelszövetkezetek útján biztosítandó olcsó hitelről, az uszoraellenes törvényhozás fontosságáról, óvatosan megfogalmazta a külön magyar vámterület bevezetésének szükségét, s ha nem is nagy meggyőződéssel, megemlítette a progresszív adórendszer igényét, ezt azonban lényegében mégsem tartotta megvalósíthatónak, mert „a speculatio, [a] kereskedés jövedelmei nem nyomozhatók jól ki”. Különös előszeretettel beszélt a fogyasztó és értékesítő szövetkezetek alapításának fontosságáról. Nem csupán a szövetkezést jóhiszeműen s nagy anyagi erővel istápoló nagybátyja tanítása, hanem saját, jó ideig még utópikus keretek közé szorított szociális gondolkodása is tükröződik beszédében. „A szövetkezetekkel nemcsak azt érjük el — mondotta —, hogy olcsó hitelt teremtünk a nép számára, hogy így megvédjük az uszorától, hanem elérünk vele egy igen fontos népművelési célt... ti., hogy megteremtjük a népben az összetartozandósági érzeteket, megtanítjuk a kisembert arra, hogy önerőből is képes legyen hathatósan küzdeni a társadalom kinövéséi ellen.”

A pártközi fogadtatás egyébként a szokásos volt. A programbeszédet lakoma követte, amelyet csak azért érdemes megemlíteni, mert az első pohárköszöntőt *Kincs Gyula*, Ady Endre egykori tanára tartotta. (*Választási mozgalom*, Szilágy, 1901. szeptember 29.)

A további események Károlyi emlékirataiból jól ismertek. Az „alkotmányos költészek” leküldését elvből megtagadó ifjú politikai megbukott. A vártnál csendesebben lezajlott választáson rá csupán 206 szavazat esett, Lengyelre viszont 1460-an adták voksukat. (*Választás után*, Szilágy, 1901. okt. 6.)

Károlyi, aki a saját törvényét is semmibe vevő Széll Kálmánból nyilván már 1901 őszén kiábrándult, az 1905-ös téli választásokon ellenzéki programmal lépett fel. Megválasztása pusztán tényen túlnemőzött memoárjában erről nem is mond többet.

A Heves vármegyei pétérvásárai kerületet, amelyben több község (Bodony, Mátraballa, Mátraderecske, Parad, Recsk és Sirok) határában hitbizományi uradalmának birtoktestei, főként erdő- és hegygazdaságok feküdtek, Keglevich Gyula gróf „engedte át” számára. (Választási hangok, Hevesvármegyei Hírlap, 1905. jan. 8.) Programbeszédét az 1904. november 18-i ismeretes képviselőházi puccs fölötti felháborodása és az agrárprogramból eredő gondolatok (az önálló vámterület, a szövetségi törvény meghozatala, a kivándorlás korlátozása) uralták. A korrupciós választási rendszer megreformálását itt hangoztatta először. Az anyagi választójog sürgető kiterjesztéséről csak általában szólt, konkrétan a kúriai választási bíráskodás „hiányainak kiigazítását”, a visszaélések melegágyát képező központosított, a választókerület székhelyén történő szavazás decentralizálását, a községenkénti voksolás bevezetését és azt követelte, hogy a törvényhozás „a kerületek beosztását egy józan ésszel összeegyeztethető módon, de nemzeti alapon megváltoztassa...” (Gróf Károlyi Mihály választói körében, Hevesvármegyei Hírlap, 1905. jan. 29.) A „vármegye első és legfiatalabb virilistájának” megválasztása már csak azért sem lehetett kétséges, mert senki sem lépett fel ellene, így, — ahogy mondani szokták volt — egyhangúlag jutott be a koalíciós többségű képviselőházba. Ott egyébként nem szólt fel, neve is csak igazolásával és a közlekedési bizottságba való beválasztásával kapcsolatban szerepel a ház naplójában.

A koalícióhoz tartozó Károlyi az 1906-os nyári választási hadjárattól távol maradt. Ady Endrétől tudjuk, hogy egy későbbi időközi választásnál felmerült ugyan a neve, fellépése azonban elmaradt. (Nagykároly, Budapesti Napló, 1907. aug. 11. Ady Összes Prózai Művei, VIII. k. 383. 1.)

Károlyi Mihály parlamenti pályafutása végeredményben csak 1910-ben kezdődött meg... Mint az OMGE elnöke pártonkívüli függetlenségi jelöltként lépett fel a korábbi kerületével szomszédos kápolnai választókerületben, ahol a Tarna menti falvak határában (Aldebrő, Feldebrő, Kál, Kompolt és Vepelét) hitbizományának másik része volt. Megválasztása itt már korántsem ment olyan simán mint Pétervásáron. Ellenjelöltje Mayer János gazdapárti politikus, Horthy majdani minisztere volt. Jellemző, hogy a helybeli földbirtokos győzelmét a különben mellette álló Hevesvármegyei Hírlap is bizonytalannak tartotta, „mert a Mayer-párt nagyon erősen és nagyon szilárdan áll, kivált a Tarna mentén”. (Választási hírek, Hevesvármegyei Hírlap, 1910. máj. 26.) Károlyi a szavazás során csekély többséggel ugyan (1355 : 1319), de mégis megszerezte a kerület mandátumát. (Választási hírek. A választások eredménye Hevesvármegyében, Hevesvármegyei Hírlap, 1910. június 16.) Négy esztendő múltán valószínűleg ez a szoros eredmény is befolyásolta abban, hogy a Kossuth Ferenc halálával elárvult ceglédi mandátum fejében, amelyet 1914. június 22-én szerzett meg, Mayer javára lemondjon a kápolnai kerületről. (Az 1910. évi június hó 21-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója XXIV. k. 453. l., XXV. k. 61. l., XXVI. k. 197. l.)

Károlyi Mihály 1910-es választási programja az OMGE vezetősége által az ő közreműködésével megújított agrárprogram volt, amely a nagy- és középbirtokosság „pártok fölötti” érdekeinek védelmét kívánta szolgálni. Ennek egyik sarkalatos pontja a kor nagy kérdésével, a választójogi reformmal foglalkozik. Károlyi, mint arról emlékirataiban is ír, ekkor még a választójog terjedelmét tekintve a „korlátozott jogkiterjesztés” híve volt. Ezt vallotta az 1910. március 19-i vigadói gyűlésen, s ezt erősítette meg később Kápolnán is. „A választójognak kiterjesztését én is óhajtom — mondta —, de nem általánosan, mert ebben az egy kérdésben Tisza gróffal egy nézetem vagyok és azt tartom vele együtt, hogy a magyar fajnak jogos szupremációját kockáztatnók.” (Gróf Károlyi Mihály programbeszéde a kápolnai kerület választóihoz [Bp. 1910.]) A nemzetiségek iránti bizalmatlanság tehát ekkor még elválasztotta az általános, egyenlő és titkos választójog híveitől, akik közé nem sokkal később maga is tartozott. Csupán a nagybirtokosok többsége által fenntartandónak ítélt nyílt szavazással kapcsolatban volt határozott ellenvéleménye. A visszaéléseket elsősorban a titkosság bevezetésével kívánta csökkenteni. Később, amikor az OMGE a kormány felszólítására maga is elkészítette reakciós jellegű részletes javaslatát, Károlyi a titkosság kérdésében kénytelen meghátrálni a többség előtt. Emlékezéseivel ellentétben a kormányhoz beterveztett tervezetben a titkos, avagy nyílt szavazás nem maradt nyitott kérdés, mert az határozottan az utóbbi mellett foglalt állást. (A választójog reformja, Közlekedés, 1911. dec. 2. 3070—3073. l., OL Bm. elm. 1912—19—77.)

Az agrárprogram a választójog mellett többek között az agrár-vámvédelem, a fogyasztási és termelőszövetkezetek állami támogatása, a falusi lakosság városba vándorlásának meggátolása, a földuzsora megszüntetése, a kereskedelmi jog érvényesülési területének szűkítése mellett állásfoglalást is tartalmazott. Több pont olyan heves ellenzést váltott ki a polgári körökben is, hogy az OMGE elnöke személyesen volt kénytelen védelmébe venni a programot. Károlyi, akinek szociális kérdésekben tájékozott,

felvilágosult gondolkodásához ebben az időben sem férhet kétség, jobb ügyhöz méltó buzgalommal védte a védhetetlent, a magyar földbirtokosság érdekeit a fekete reakció vádja ellen. „Magam is azt tartom, írta *Az agrárprogram* c. cikkében, hogy az agrárpolitikának a kor szellemével, a kor követelményeivel kell haladnia. Azokat a szociális intézményeket, melyek a kisemberek tömörítése által mezőgazdaságukat, vagyonosodásukat és műveltségüket fejlesztik ebben az országban, amelynek idáig legfőbb gazdasági forrása az őstermelés, támogatnunk kell.” (Budapesti Hírlap, 1910. ápr. 2.) Károlyi későbbi tevékenysége is megerősít bennünket abban, hogy ő a „kor szellemére” nem frázisként hivatkozott. Meg volt győződve arról, hogy a parasztság szervezésével nemcsak az OMGE-t erősíti, hanem a társadalom haladásának javát is szolgálja.

Károlyi Mihály kezdeti szociális érdeklődése mindenekelőtt a szövetkezeti mozgalom szervezésében és népszerűsítésében jutott kifejeződésre. Mindhárom választása alkalmával különös előszeretettel beszélt e kérdésről. (A szövetkezetek „jelentősége egész lényemet áthatja” — mondta Pétervároson 1905-ben.) A szövetkezés fiatal arisztokrata propagátora, aki e téren nagybátyja helyébe lépett, nem látta a mozgalom korlátait. Mint emlékiratában részletesen beszámol róla, különösen nagy hatást tettek rá a szövetkezeti gondolat európai teoretikusai. E tekintetben igen érdekes a Magyar Gazdaszövetség szociális előadásorozatán 1908. március 30-án *Szövetkezés és szocializmus* címmel tartott előadása, amely egyben első jelentősebb írása is. (Magyar Gazdák Szemléje, 1908. I. k. 231—241. l.) Károlyi e cikkében abból indul ki, hogy az egyes külföldi szocialista pártokban oly jelentős szövetkezeti mozgalmat az MSZDP vezetői nem karolják fel eléggé. Úgy véli, hogy mind a szocializmusnak — amit egyébként szívesebben nevez kollektívizmusként —, mind a szövetkezeti mozgalomnak „létezik egy közös célja, s ez a társadalmi-gazdasági bajok orvoslása”. A kettő közötti különbséget abban látja, hogy a szocializmus szakítani akar a magántulajdonon alapuló társadalmi renddel, a szövetkezeti mozgalom viszont „a létező alapelvek fenntartása mellett és azoknak keretén belül reméli a bajok szanálását, s míg [ezt] a szocialisták legális presszióval akarják elérni, addig a szövetkezetek szabad egyesülés útján”. A cikkből az is kitűnik, hogy szerzője igen tájékozott a korabeli szocialisták világában, bár ez akkor már akkor létező baloldali különállásáról még nincs tudomása. Jól látja az ortodox szocialisták és az opportunisták ellentétét a napi feladatok és a végcél tekintetében. Mint a klasszikus rochdali elveket valló kooperátor nyilvánvalóan az utóbbiakkal keres „közeledő pontokat”, mert ők, „ha nem is foglalják a szövetkezeti törekvéseket programba, de annak jótékony hatását már nem vonják kétségbe”. E közeledő pontok legfontosabbikát a mindkét esetben megtalálható tökeellenességben véli felfedezni. Persze látja a különbségeket is, így pl. azt, hogy a szocialisták a töke kisajátítására törekcsenek, a szövetkezeti mozgalom hívei pedig csak le akarják szállítani annak nyereségét „az engedettnek határáig”. Mint az ügy lelkes híve, nem ismeri fel a kapitalista viszonyok hatását a szövetkezeti mozgalomra. „El tudok ... képzelni egy országot — írja —, amelyben csupán szövetkezetek léteznek ... Miért ne lehetne alt-ruisztikus alapon álló szövetkezeteknek akár az összes termelést adni, hogy ezáltal a fogyasztók érdekét szolgálja?” Jól látja, hogy minden társadalmi változás, még az általa elképzelt evolúciós út is, megrázkódtatással jár, éppen ezért elméletileg a fejlődés legkevésbé fájdalmas módját szeretné megtalálni. Az „önző felfogáson” alapuló liberális kapitalizmus további fejlődését nem tartja sem lehetségesnek, sem kívánatosnak. A szocialista törekvéseket határozott együttérzéssel szemléli. Még azt is mondja, hogy „a szocialista tanokat egy magasabb al-truisztikus irány lengi át, amelyben ... a varázsereje is keresendő”, a „szocialista állam” megalkotását mégsem tartja lehetségesnek. Az akadályt egyszerűen tévesen abban véli felfedezni, hogy az az „individualitásnak teljes és szabad érvényesülését korlátozza”, másrészt az az internacionáliszmusban látja, amit ő minden nemzeti jelleg tagadásának minősít. A társadalmi bajok orvoslására ezek után természetesen csakis a szövetkezés útját tartja járhatónak. Különös figyelmet szentel a pontosabban meg nem határozott „kisebb gazdasági tényezőknél”, akiknek „igaz ugyan, hogy az egyéni hasznukról részben le kell mondanunk, de ezzel szemben a szövetkezeti államban termelési eszközök társtulajdonosaivá lesznek ...”. Úgy véli, hogy a magántulajdon fenntartása mellett is „kielégítést nyer ... a szocialistáknak ... azon követelése, hogy a munkás is kapja meg a munkának mint termelési tényezőnek magasabb kielégítését”.

Bár e nézetekben az utópia keveredik a társadalmi bajok megoldására irányuló őszinte törekvésekkel, a valamennyire reális szociális látásmód ötvöződik a naiv társadalomjobbító elképzelésekkel, egészükben mégis *pozitív* képet adnak a pályája kezdetén álló Károlyi Mihály szociális világképéről. Kialakulásukban jelentős szerepet játszott ugyan az agráriusok konzervatív tökeellenessége is, Károlyinál mégsem tekinthe-

tők egészségben retrográdnak. Ne feledjük, a csaknem 40 000 holdas debró-parádi hitbizományi uradalom tulajdonosa nézeteit akkor fejtette ki, amikor osztályostársai valójában hallani sem akartak a társadalmi fejlődésről, nemhogy a szocializmussal kerestek volna érintkezési pontokat. Azzal a szocializmussal, amelyet Károlyi — ha felemásan és lényegi elemétől, az internacionalizmustól megfosztva is, bizonyos fokig már 1908—10-ben magáévá tett. „En nem félek a szocializmustól — írja a fentebb már idézett programvédő cikkében —, mert meg vagyok győződve, hogy túlzásai úgysem fognak megvalósulni, ami benne jó és ami benne természetes folyamánya a haladásnak, vagy a kornak, azt magam is óhajtom, aminthogy hirdetője voltam annak, hogy egy szocialista evolúció, mely a kapitalista rendszer kinövéseit hivatva van letörni, nem csak elkerülhetetlen, hanem szükséges és hasznos is.”

Az elmondottak alapján megállapíthatjuk, hogy Károlyi Mihály eszmeileg már pályája kezdetén olyan útra lépett, amely logikusan vezetett saját osztályától való egyre nagyobb eltávolodásához. Úgy véljük, hogy röviden ismertett nézetei az emlékirataiban oly fokozottan hangsúlyozott igazi 48-as (demokratikus) gondolkörével együtt alkalmas alapot nyújthatnak pályafutása későbbi, döntő szakaszainak jobb megértéséhez is.

RUSZOLY JÓZSEF

KÁROLYI MIHÁLY KIADATLAN LEVELE SUPKA GÉZÁHOZ

Az alább közlendő levelet az emigrációból visszatért Károlyi Mihály 1946-ban írta politikai fegyvertársához, Supka Gézához (1883—1956), a nagy múltú, 1945 és 1949 között újra megjelenő *Világ* című progresszív polgári napilap szerkesztőjéhez. A levelet az eredeti kéziratot birtokló Bényi Lászlóné Supka Magdolna engedélyével közöljük.

„— Az októberi forradalom nem születhetett volna meg a szellemi előfutárok felvilágosító munkája nélkül. Ebben a felvilágosító munkában a haladó polgárság harcoss napilapja a régi »Világ« az élen járt. Bátran, megalkuvás nélkül harcolt a haladó eszmékért. Hagyományai ma is élnek és az ellenforradalmi rendszer fertőző propagandája sem tudja elhomályosítani az emlékét.

— Volt munkatársai közül sokan kerültek velem együtt az emigrációba. Sokszor idéztük fel az októbert megelőző ideológiai küzdelmeket. Beszédemben már hangsúlyoztam, hogy a haladó eszmék is hagyományokból táplálkoznak. Ezért bizton hiszem, hogy az, amit a régi »Világ« az új, progresszív Magyarországért tett, nem múlt el nyomtalanul, és a mai Magyarországon, amely eszméiket megvalósította, is érezteti hatását. A feudális életszemlélettel, a romantikus, sallangos ál-hazafisággal szemben a régi »Világ« a tudományos gondolkodást, a minden romantizmustól megtisztított patriotizmust hirdette. Erre ma, éppen az elmúlt rendszer hazugságai és hamisításai miatt, nagyobb szükség van, mint valaha.

— Kívánom, hogy az új »Világ« folytatója legyen annak a harcnak, amelyet elődje megkezdett. A lap jubileuma alkalmából az októberi hagyományok iránti őszinte elismeréssel köszöntöm a lapot, főszerkesztőjét és munkatársait. Dolgozzanak tovább az új demokratikus Magyarország szellemében, és ne feledkezzenek meg arról, hogy olyan férfiak szellemének örökebe lépnek, mint Jászi Oszkár, Szende Pál, Purjesz Lajos, Vámbéry Rusztem és mind a többiek, akik végig hűek maradtak a progresszív eszmékhez, és a számkivetésben sem szűntek meg hinni abban, hogy Magyarország be fog illeszkedni az új Európa szabad közösségébe. A szellem emberein nagy felelősség van. A nevelőmunka talán mindennél fontosabb. A reakció szellemi hatásának megtörése szép és nagy feladat. Jó munkát!

KÁROLYI MIHÁLY”
Közreadja: KUKÁN GÉZA